

Ο "ΒΟΤΣΕΚ," ΤΟΥ ΑΛΜΠΑΝ ΜΠΕΡΓΚ

ΤΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝΟ ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Παρ' ακολουθώντας στις ξένες εφημερίδες περιγραφές, έντυπώσεις και κρίσεις από τις δεκάδες τών Μουσικών Έορτών-Σάλτομπουργκ, Έμιμβούργο, Μπάιρβυτ, Στρασβούργο. Αίε της Προβηγκίας, Περπιγιάν κ.λ.π κ.λ.π., που συγκέντρωναν πάλι φέτος πλήθος εύτυχι-σμένων φιλομούσων απ' όλα τα μέρη του κόσμου, στα-ματώ σ' ένα έργο και σ' ένα θνομα που, καθώς φαί-νεται απέπεισαν όχι μόνο τό μουσικό «γεγονός» τών φετειών έορτών του Σάλτομπουργκ, αλλά κι' ένα σταθμό ξεχωριστό στην εξέλιξι της Όπερας. Πρόκειται για τό «Βότσεκ», την τρίπρακτη όπερα του Βιεννέζου συνθέτη Άλμπαλν Μπέργκ, μαθητή και όπαδο του περίφημου Ιδρυτή του «δωδεκατόνου μουσικού συστήμα-τος» Άρνολντ Σένμπεργκ, που τό θάνατό του έβρήγησε μόλις τελευταία όλος ό μουσικός κόσμος.

Γυρίζω κάμποσα χρόνια πίσω -1927, 28, 29, 20- στή Βιέννη. Τό συντηρητικό Βιεννέζικο κοινό δέ μπορεί ν' άνεχθή τά «κανά δαιμόνια» που εισχωρούν στις αί-θουσες τών συναυλιών και έιμαστε ίσως μόνο έμεις, νέοι φοιτητές και φοιτήτριες της Μουσικής στο Πνευ-πιστήμιο, που ένθουσιαζόμαστε με τά έργα του Σένμ-περγκ και προσπαθοίμε να εισδόσουμε στα μυστήρια της «νέας μουσικής», του δωδεκατόνου συστήματος. Τό μεγάλο κοινό άδιαφορεί μάλλον, ό νέοι χωρίζονται σε άντιμαχόμενα στρατόπεδα, αλλά και πολλοί από μάς που θαυμάζουμε τά «Γκούρνε-λίντερ» (όπλα, κόρα και όρχήστρα), έργα από τά παλαιότερα του Σένμπεργκ άπορρίπτουμε τά πιο κοινοδρία, μάς κουρά-ζει αυτή ή μουσική που «δέν ένδιαφέρει πιά για τό αυτό, αλλά μόνο για την ψυχή», όπως γράφουν ό ύ-μνητές του, ένώ άλλοι την χαρακτηρίζουν σαν καθαρώς «έγκεφαλική μουσική» ή «μουσική έργαστηρίου».

Και έαφ' ηκόη, στό 1930, μαθαίνουμε ότι ή Κρατική Όπερα θ' άνεβήσθ ό «Βότσεκ», τρίπρακτη όπερα του Άλμπαλν Μπέργκ, που είναι, λένε, ό κολλήτερος μαθη-τής και όπαδο του Σένμπεργκ, του Σένμπεργκ που από καιρό έχει έγκαταλείψει ή συντηρητική Βιέννη για τό πιο νεωτεριστικό Βερολίνο. «Όπερα πάνω στό Δωδε-

κάτονο σύστημα; Πώς είναι δυνατόν; Μάς λένε πως ή όρχήστρα χρειάστηκε... 60 πρόβες, πως πρόκειται για ένα έξαιρετικά δύσκολο έργο, ύπερβολικά εμν-τέρνο». Και όμως, Βρεβήκαμε μπροστά σε μά απόκά-λυφι άληθινής μεγαλοφυίας και ή επίσημη κριτική που τότε έχαρακτήρισε τόν Άλμπαλν Μπέργκ σαν έναν από τούς σημαντικότερους μουσικούς δημιουργούς τών τε-λευταίων έτών της Ιστορίας της Μουσικής, δέν διαφεύ-σθηκε. Τό έργο κυριάρχησε, παίχθηκε στό Βερολίνο, στή Νέα Υόρκη στό Λονδίνο, στή Πράγα, στις Βρυ-ξέλλες, στό Λένινγκραντ ακόμα. Έπειτα ήρθε ό πόλε-μος... Πέρσι, για πρώτη φορά, ό «Βότσεκ» δόθηκε στό Παρίσι, αλλά σε συναυλία, σαν όρατόριο, από τη Γαλλική Ραδιοφωνία, με συμμετοχή μάλιστα της Έλ-ληνίδας Ίριμας Κολάση που είχε σημειώσει μία απ' τις μεγαλύτερες έπιτυχίες της στή Γαλλική πρωτεύουσα. Και φέτος ό «Βότσεκ» ξαναεί νέες δόξες στό Σάλτο-μπουργκ, ύπό την διεύθυνση του Κάρλ Μπέμ, με σκη-νοθεσία του περίφημου Όσκαρ-Φρίτς Σού και σύμ-πραξι τών πών διαλεχτών τραγουδιστών της Κρατικής Όπερας της Βιέννης. Διοιβάξω πως για τη φειτηή παράσταση χρειάστηκαν μόνο... 30 πρόβες όρχήστρας.

Άλλά τι είναι ό «Βότσεκ»; Ό Άλμπαλν Μπέργκ συνέθεσε την όπερά του, πάνω στό δραματικό ποίημα του μεγάλου Γερμανού ποιητή Γκέοργκ Μπόχνερ που πέθανε στό 1837. Η ύπόθεση περιτριφεται γύρω σ' ένα δυστοχιομένο, άγαθό στρατιώτη, τόν Βότσεκ, τα-πεινωμένο και τυρανιομένο απ' τούς ανώτερούς του, προδομένο από τη γυναίκα που αγαπάει και που μά άμείλικτη άλυσσιδα γεγονότων τόν σπρώχνει στό έγ-κλημα και στό θάνατο; Σκοτώνει την όπιστη Μαρία και ό ίδιος πέφτει στό ποτάμι. Υπόθεσι δρεκά κοινοότητα και τριμμένη, αλλά γραμμένη με τη μεγαλοφυία του Μπόχνερ και όλοκληρωμένη με την μεγαλοφυία του Μπέργκ που, στό έργο του αυτό δείχνει πως και με τά μέσα του έμπροσπιονισμοί μπορεί να δημιουργηθή ένα ζωντανό σκηικό έργο, όταν ύπάρχει ή πραγμα-τική έμπνευσις. Είναι ένα μουσικό έργο φτιαγμένο με

άντιθέσεις, με στοιχεία άντικρουόμενα πολλές φορές, που ο "Άλμπαν Μπέργκ ήξερε να συνδυάσει με μία έκπληκτική πρωτοτυπία. Όταν άκούεις τη μουσική του «Βότσεκ», δέν συλλογίζεσαι καθόλου πώς βασίζεται στο δωδεκάτονο σύστημα του Σέννπεργκ, γιατί ο συνθέτης ήξερε να χειραφετηθή από τη στενότητα του συστήματος με μία άσύγκριτη έλευθερία και τέχνη, να συμβιβάσει τους πιο άυστηρούς «κανόνες» με την πιο άκαταμάχητη έκφραστική δύναμη. Το μεγάλο κοινό παρράσφεται άπ' τη σφοδρότητα των αισθημάτων, άπ' τη δραματική ένταση που φθάνει ως τον πιο συγκλονιστικό ρεαλισμό, ο μουσικός νοιώθει διπλά τη συγκίνηση καθώς παρακολουθεί την εξέλιξη και την ανάπτυξη των μουσικών ιδεών: Τριές πράξεις και δέκα πέντε σκηνές, κάθε σκηνή, μ' όλο το σφοδρό έξπρεσιονισμό που άποπνέει, άκολουθεί μία άυστηρά κλασική φόρμα, φύσκα, άλλέγκρο σονάτας, ρόντο, κ.λ.π. Κί' όλα, άναπόσπαστα δεμένα, καταπληκτικά όρατα, που δείχνουν τον "Άλμπαν Μπέργκ μεγάλο μουσικό ποιητή και συνάμα διανοούμενο.

Γάλλοι, Άγγλοι, Άμερικανοί, Γερμανοί, και Αύστριακοί κριτικοί που παρακαλούθησαν τις παραστάσεις του «Βότσεκ» στο Σάλτσμπουργκ, γράφουν για το θαυμάσιο αυτό έργο, επαινώντας ιδιαίτερα τους όργανους των όρχων για το θάρρος που είχαν να δώσουν

ένα τόσο «μοντέρνο» έργο μέσα στο πλαίσιο των Έορτών της πόλης του Μότσαρτ.

Γιατί γράφο τώρα έδω για τον "Άλμπαν Μπέργκ και τον «Βότσεκ» του, που, σίγουρα, δέν πρόκειται ν' άκούσουμε ποτέ στον τόπο μας; Για να δώσω μία «πληροφόρα» στους άναγνώστες της «Μουσικής Κίνησης» που ίσως ν' άγνοούν όκόμα και τ' όνομα του "Άλμπαν Μπέργκ και για να δείξω πώς και το πιο «μοντέρνο» μουσικό έργο μπορεί να συγκινήσει, να μιλήσει στην καρδιά και στο αίσθημα, όταν είναι έργο πραγματικής έμπνεύσεως, όταν εκείνος που τώγραφε δέν τώγραφε για να το γράψει, αλλά έπειδή είχε άληθινά κάτι να μάς πη . . .

Ο "Άλμπαν Μπέργκ πέθανε στα 1935, σε ηλικία μόλις 50 ετών. Ο «Βότσεκ» είναι η μοναδική του "Όπερα. Άνάμεσα στα έργα Μουσικής Δωματίου και στα Συμφωνικά του, διακρίνεται η «Λυρική Σούτα» του, έργο γοητευτικής ήχητικής φαντασίας, έμπνευσμένης μελωδικότητας και λεπτότατης άρμονίας.

Θύβηλα να ύπνευθμισώ πώς άνάμεσα στους μαθητές και όπαδούς του Σέννπεργκ ήταν κι' ο δικός μας, ο άδέξαστος Σκαλκώτας που τά έργα του μένουν άγνωστα γιατί βέβαια δέν μπορεί να κριθούν άπό προχειρές έρμηνείες μερικών άποσπασμάτων.